

Recenzja

w przedmiocie spełniania przez rozprawę habilitacyjną oraz inne osiągnięcia naukowe doktor Marzeny Cichosz kryteriów określonych dla postępowania habilitacyjnego w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki

Pani doktor Marzena Cichosz jest badaczką dobrze znaną w środowisku politologów. Dowodem Jej szerokich horyzontów badawczych są publikacje, które pod względem merytorycznym wykraczają poza standardy prezentowane przez znaczną część habilitantów. Wysoka jakość prezentowanych wywodów naukowych świadczy o dojrzałości naukowej Pani Doktor. Jakość pracy naukowej koreluje z ilością publikacji Habilitantki: 8 monografii i książek pod redakcją (1 autorska, 1 współautorska i 6 redakcji monografii wieloautorskich). Poza tym Pani Doktor opublikowała 25 artykułów naukowych, a także 13, których była współautorką. Poza tym jest także Autorką haseł encyklopedycznych (odnotować jednak należy, że chociaż to mozolna praca jednak przy ocenie dorobku habilitacyjnego nie jest brana pod uwagę), była także tłumaczem tekstów naukowych.

Marzena Cichosz związana jest z Uniwersytetem Wrocławskim od początku swojej kariery zawodowej. W 1994 roku obroniła pracę magisterską na Wydziale Nauk Społecznych (praca napisana została pod kierunkiem prof. dr hab. Andrzeja Antoszewskiego, tytuł: *Partie chadeckie w wyborach parlamentarnych w Polsce w 1991 roku*), a w 2001 roku obroniła pracę doktorską, której promotorem był także prof. dr hab. Andrzej Antoszewski (tytuł: *Kreacja i autokreacja wizerunku polityka. Na przykładzie wyborów prezydenckich w III Rzeczypospolitej*). W tym też roku Pani Doktor podjęła pracę na Uniwersytecie Wrocławskim, na stanowisku adiunkta w Instytucie Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

Profil zainteresowań i kompetencji badawczych Habilitantki

Zainteresowania naukowe Habilitantki obejmują trzy obszary badawcze, które się ze sobą zająbiają: systemy polityczne państw Europy Środkowej i Wschodniej, studia wyborcze i marketing polityczny. Analizowanie systemów politycznych przez M. Cichosz było w zasadzie naturalną konsekwencją podjętych studiów na poziomie magisterskim i doktoranckim w Uniwersytecie Wrocławskim i współpracy z prof. A. Antoszewskim. Warto w tym kontekście zaznaczyć, że Habilitantka szczególną uwagę poświęciła państwom mającym doświadczenie realnego socjalizmu, i które rozpoczęły na początku lat 90. XX wieku proces tranzykcji systemowej. Do obszaru zainteresowań badawczych należą w tym wypadku także państwa powstałe w wyniku rozpadu struktur federacyjnych, takich jak Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich czy Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii). Habilitantka poddaje analizie kwestie związane z przyczynami transformacji systemowych, różnicami występującymi na poziomie państw w procesach tranzykcji i transformacji oraz konsekwencjami podjętych decyzji i działań politycznych przez poszczególne państwa. Na uwagę zasługują podjęte przez Autorkę studia dotyczące zahamowania procesu demokratyzacji, czy wręcz charakterystyki form powrotu do autorytaryzmu. Wyniki badań opisane zostały w artykule *Transformacja demokratyczna – przyczyny, przebieg i efekty procesu*, w: *Systemy polityczne Europy Środkowej i Wschodniej w perspektywie porównawczej*, red. A. Antoszewski, Wrocław 2006.

W kontekście tego obszaru zainteresowań badawczych Habilitantki warto także zaznaczyć Jej dorobek dotyczący studiów w odniesieniu do systemu politycznego Polski, na przykład *Tranzykcja polskiego systemu politycznego – wybrane aspekty*, w: A. Antoszewski, A. Kolodii, K. Krawczyk, red. *Transformacja w Polsce i na Ukrainie*, Wrocław 2010, ss. 401-411 (z kronikarskiej powinności odnotować należy, iż zarówno artykuł, jak i książka zostały także wydane w języku ukraińskim) oraz *Partie polityczne na czeskim rynku politycznym*, w: B.J. Albin, W. Baluk, red., *Republika Czeska*, seria: *Europa Środkowa. Dekada Transformacji*, Wrocław 2005, ss. 59-89. Nie mniejsze znaczenie dla studiów nad transformacją systemową w państwach Europy Środkowej i Wschodniej ma publikacja, której Pani Doktor była redaktorem (wraz z J. Sroką i K. Zamorską) *Konsekwencje poszerzenia Unii Europejskiej dla Europy Środkowej i Wschodniej*, Warszawa 2004. Stanowi bowiem pewną klamrę zamykającą badania dotyczące przemian wynikających z transformacji systemowej w państwach analizowanego regionu. Nie mniejsze znaczenie dla tego obszaru badań habilitantki ma także *Instytucja rzecznika praw obywatelskich w wybranych krajach Europy*

Środkowo-Wschodniej, w: A. Florczak, B. Bolechów, red. *Prawa człowieka w systemie prawa krajowego*, Toruń 2006, ss. 93-119.

Współpraca Habilitantki z zespołem Studiów Międzynarodowych UW r zaowocowała pracami zbiorowymi poświęconymi Republice Czeskiej, Słowacji, Chorwacji i Serbii. W tym zakresie warto wymienić efekty badań Pani Doktor zaprezentowane w takich artykułach jak: *Partie i system partyjny w Republice Serbii*, w: A. Jagiełło-Szostak, *Republika Serbii. Aspekty polityki wewnętrznej i międzynarodowej*, Wrocław, ss. 31-46; *Partie i system partyjny Chorwacji*, w: A. Jagiełło-Szostak, red. *Republika Chorwacji. Polityka wewnętrzna i międzynarodowa*, Wrocław 2014, ss. 27-48;

Uzupełnieniem zainteresowań Badaczki związanych z systemami politycznymi Europy Środkowej i Wschodniej jest obszar związany ze studiami wyborczymi. Z sukcesem Autorka w swoich publikacjach z tego zakresu łączy różne metody badawcze: szczególnie analizę systemową z metodami marketingu wyborczego. W tym zakresie, co warto podkreślić, dorobek Pani Doktor należy oceniać w dwóch obszarach: kształtowania i współpracy w ramach zespołów badawczych oraz prowadzonych badań. W przypadku pierwszym niewątpliwym osiągnięciem (występującym także w obszarze ocenianym wcześniej, a dotyczącym badań nad systemami politycznymi) był współudział w dwóch zespołach badawczych, których celem była analiza kampanii wyborczych i samych wyborów. Zespół pierwszy, pracujący w latach 2002-2010, zajmował się przede wszystkim analizą wyborów samorządowych w ośmiu prezydenckich miastach Dolnego Śląska. Jego skład zdominowany był przez pracowników Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego, co korelowało z kierunkami ich rozwoju naukowego. Można również stwierdzić, iż skład zespołu świadczył o umiejętności współpracy na poziomie instytucji, jak i o założonym przez nich spójnym kierunku badań. Efektem pracy w tym zespole badawczym Pani Marzeny Cichosz były następujące analizy: *Wybory samorządowe do rad gmin w 2002 r., w województwie dolnośląskim*, (współautorka monografii wraz z R. Alberskim, A. Antoszewskim, A. Ferens, A. Lisicką, D. Skrzypińskim, R. Solarzem), Wrocław 2002; *Kampania wyborcza w ośmiu miastach prezydenckich Dolnego Śląska*, w: R. Alberski, red., *Wybory samorządowe na Dolnym Śląsku w 2006 roku. Wzorce rywalizacji w lokalnych systemach politycznych*, Wrocław 2008, ss. 157-176; *Wrocławska scena polityczna przed wyborami 2010 roku*, w: D. Sulowski, red., *Polityka na szczeblu samorządu terytorialnego*, „Studia Politologiczne”, vol. 20, ss. 178-193. Niewątpliwie uzupełnieniem tych badań są publikacje powstałe w wyniku badań prowadzonych poza zespołem, jak na przykład a także

Bitwa o twierdzę Wrocław, rzecz o wyborach samorządowych we Wrocławiu w 2002, w: B. Dobek-Ostrowska, red., *Media masowe w systemach demokratycznych. Teoretyczne problemy i praktyczny wymiar komunikowania politycznego*, Wrocław 2003, ss. 259-284.

Prace Autorki w zakresie studiów wyborczych charakteryzuje kompleksowa znajomość zagadnień oraz wykorzystywanie metod badawczych ilościowych i jakościowych. Rzecz nader rzadka, szczególnie w dobie nacisku na stosowanie jedynie badań ilościowych i wskazywanie ich, jako jedynie słusznych. Pani doktor Marzena Cichosz umiejętnie stosuje w swych badaniach różne metody – tak ilościowe, jak i jakościowe, co pozwala w mojej ocenie na szeroką interpretację zjawisk związanych z studiami wyborczymi. Co ciekawe, aktywność w zespole badawczym stworzonym przez pracowników Instytutu Politologii, skutkowałą jego rozwojem i zaproszeniem do współpracy politologów i socjologów z innych ośrodków badawczych w Polsce. Dzięki temu ukazały się publikacje w postaci prac zbiorowych, których redaktorem była Habilitantka. W tym miejscu warto przytoczyć chociażby: *Wybory do sejmików województw* (współredakcja), Wrocław 2010, czy *Gra o regiony. Wybory do sejmików województw w 2010 roku* (współredakcja), Wrocław 2010, czy wreszcie kontynuację *Gra o regiony 2014. Wybory do sejmików województw*, (współredakcja), Wrocław 2017. Umiejętność organizacji i koordynacji badań, tak szerokich, jakie zostały podjęte przez oba zespoły, należy do nieczęsto spotykanych zjawisk wśród naukowców. Uwaga ta jest istotna nie tylko ze względu na ocenę dorobku Habilitantki, ale także na perspektywę Jej dalszego rozwoju. Znamionuje bowiem zdolność do współpracy na różnych płaszczyznach: wewnątrz instytucjonalnej, pozainstytucjonalnej oraz w różnych obszarach naukowych: tak w zakresie studiów wyborczych, jak i marketingu politycznego. Co ciekawe, Marzena Cichosz w swoich badaniach uwzględnia nie tylko marketingowe ujęcie studiów wyborczych, ale także analizuje zachowania wyborcze elektoratu. I tu, należy wskazać przede wszystkim duży wkład Habilitantki w badania dotyczące profilowych ujęć elektoratów poszczególnych partii politycznych, czy też ich segmentów o czym traktuje na przykład analiza zawarta w artykułach pt. *Profile wyborców. Próba segmentacji elektoratu w oparciu o kryterium stylu życia*, w: D. Walczak-Duraj, red., *Marketing polityczny a postawy i zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego*, Płock-Łódź 2002, ss. 273-292, a także *Debiutanci. Aktywność młodych ludzi na rynku wyborczym w Polsce* (współautorstwo z R. Alberskim), w: M. Makuch, D. Moroń, red., *Młode pokolenie. Problemy teraźniejszości, wyzwania przyszłości*, Wrocław 2012, ss. 87-103.

Największy jednak obszar zainteresowań Habilitantki obejmują zagadnienia marketingu politycznego. Jest to zresztą dość spójne z profilem osiągnięcia naukowego, na podstawie którego Pani dr Marzena Cichosz ubiega się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Trudno tym samym nie podkreślić, iż w zasadzie Pani Doktor jest jedną z prekursorów rozwoju tego obszaru badawczego w Polsce (obok profesorów Roberta Wiszniowskiego, Dariusza Skrzypińskiego czy Marka Mazura), na co wskazuje chociażby popularyzatorska monografia napisana we współautorstwie z D. Skrzypińskim (pod pseudonimem J. Borucka) pt. *Polityka skuteczna. Marketingowa analiza sukcesu wyborczego*, Wrocław 1995. Dorobek z zakresu marketingu politycznego M. Cichosz bez wątpienia przyczynił się także do identyfikowania aktywności naukowej Habilitantki przede wszystkim z tym obszarem wiedzy. Co więcej, Jej aktywność naukowa w zakresie marketingu politycznego jest imponująca i bardzo rzetelna, co daje przyjemność obcowania poprzez publikacje z wysokiej klasy specjalistką.

W tym kontekście warto podkreślić znaczenie badań Habilitantki zawartych w publikacji *Kreacja i autokreacja wizerunku polityka. Na przykładzie wyborów prezydenckich w III Rzeczypospolitej*. Co prawda, publikacja ta nie może stanowić elementu dorobku naukowego Habilitantki, gdyż jej podstawą jest doktorat Pani M. Cichosz, jednak warto podkreślić, że jest to bardzo ważna książka w zakresie marketingu politycznego. Autorka zarysowała w niej uwarunkowania procesu kształtowania wizerunku polityków starających się o objęcie urzędu Prezydenta RP w poszczególnych kampaniach wyborczych. Atutem publikacji jest wskazanie wykorzystanych strategii wyborczych przez kandydatów i ich sztaby, a także poprzedzenie analiz empirycznych bardzo gruntownym wprowadzeniem teoretycznym.

Badania nad wizerunkiem politycznym Pani Doktor prowadziła przez cały czas swojej aktywności naukowej. Zauważalne było przeniesienie ciężkości z badań poświęconych liderom na wizerunek partii politycznych (*Kampania wyborcza Polskiego Stronnictwa Ludowego w 2005*, w: M. Jeziński, red., *Wybory parlamentarne 2005. Analiza marketingowa*, Toruń 2006, ss. 157-167) oraz instytucji publicznych (*Kreowanie wizerunku administracji publicznej*, w: A. Kasińska-Metryka, M. Skawińska, red., *Oblicza współczesnej polityki (aspekty teoretyczne)*, Kielce 2005, ss. 145-153). Jednak najbardziej interesujące badania w mojej ocenie prowadzi Pani Doktor w zakresie analizowania i różnicowania wizerunków aktorów politycznych w kontekście ich związków ze strategią szerszego podmiotu, do którego należą. Dotyczy to przede wszystkim osób pełniących określone funkcje w partiach

politycznych, co w efekcie znacznie rozszerza pole badawcze i przenosi punkt ciężkości z lidera na innych polityków pełniących także dość istotne funkcje w organizacjach politycznych. Warto tutaj przytoczyć dwie analizy *Segmentacja, targeting, pozycjonowanie na rynku politycznym*, red., M. Cichosz, D. Skrzypiński, Wrocław 2014 oraz *Harcownicy, czyli rzecz o strategiach i taktykach nękania przeciwnika politycznego*, w: O. Annusewicz, red., *Zarządzanie wizerunkiem w polityce*, „Studia politologiczne”, vol. 45, s. 113-127.

Prace badawcze Marzeny Cichosz z zakresu marketingu politycznego związane są z wykorzystywaniem pojęć wywodzących się z marketingu ekonomicznego i nadawaniem im sensu politologicznego. Nie mniejsze znaczenie ma także wypracowywanie nowych koncepcji, typologii, definicji i metod specyficznych dla marketingu politycznego.

Oceniając profil badawczy Habilitantki należy podkreślić jej wkład w proces integracji środowiska naukowego poprzez inicjowanie i uczestnictwo w zespołach badawczych. Pani Doktor uczestniczyła w 6 zespołowych projektach badawczych oraz uzyskała środki na prowadzenie jednego projektu badawczego indywidualnie (wszystkie były finansowane ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Narodowego Centrum Nauki). Jest to o tyle istotna kompetencja, że w zmieniającej się formalnie rzeczywistości naukowej współpraca powinna być szczególnie docenianym elementem funkcjonowania badacza. W ten sposób bowiem kształtuje się i umacnia środowisko naukowe, co w mojej ocenie jest bezcennym elementem równowagi pomiędzy szaleństwem politycznych zabiegów wokół nauki a tym, co nauką jest w rzeczywistości. Pani dr Marzena Cichosz poprzez swoją konsekwentną pracę naukową (cytowania według Google Scholar: 201, h-indeks: 7), budowanie i kierownictwo w projektach badawczych (w sumie 7 projektów badawczych, w tym w 6 występowała jako wykonawca/uczestnik, a w 1 była kierownikiem), a także uczestnictwo w kilkunastu konferencjach naukowych międzynarodowych i krajowych wskazuje na optymalny kierunek drogi rozwoju naukowca. Potwierdzeniem tego jest także dowartościowanie aktywności Pani Doktor przez bezpośrednich przełożonych i przyznanie jej wielu nagród za aktywność naukową i organizacyjną w latach 2004-2013.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Panią dr Marzena Cichosz oprócz aktywności naukowej wyróżnia także zaangażowanie na rzecz pracy dydaktycznej, popularyzatorskiej oraz eksperckiej. W sferze

zaangażowania organizacyjnego moją uwagę zwróciły szczególnie konferencje i warsztaty przygotowywane dla studentów z zakresu popularyzacji badań prowadzonych w poszczególnych zespołach badawczych, jak np. seminaria popularyzujące wyniki badań w 8 miastach prezydenckich Dolnego Śląska *Wybory samorządowe w 2010 roku*”, które to odbywały się w różnych miastach Województwa Dolnośląskiego. Innym aspektem aktywności popularyzatorskiej Pani Doktor było zorganizowanie warsztatów i konferencji dla studentów pt. *Nie bądź głupkiem! Przegląd technik manipulacyjnych używanych w debacie publicznej na temat skutków wydobywania gazu łupkowego*. Odnotowałam 10 tego typu aktywności organizacyjno-popularyzatorskich, które niewątpliwie plasują Panią Doktor bardzo wysoko w rankingu zaangażowania na rzecz pracy ze studentami (poza zajęciami i w czasie wolnym). Jednak to co w tym zakresie zasługuje w mojej ocenie na szczególne wyróżnienie, to fakt zorganizowania i prowadzenie (jako kierownik ośrodka i pełnomocnik Rektora) Zamiejscowego Ośrodka Dydaktycznego IP WNS UWr w Miliczu. Jest to niewątpliwie najtrudniejsza część pracy organizacyjnej, a Pani Marzena Cichosz sprostała wyzwaniu i pełniła swoją rolę przez 8 lat. Przy czym, co należy podkreślić, w tym czasie była także bardzo aktywna naukowo.

Duże znaczenie dla pozytywnej oceny aktywności Pani Doktor mają także Jej działania eksperckie. Projekt *The liberal parties In Central and Eastern Europe: weaknesses and potential*, realizowany był przez Habilitantkę na zlecenie Porozumienia Liberalistów i Demokratów na Rzecz Europy w Parlamencie Europejskim (ALDE). W dwóch kolejnych Pani Doktor była współautorem ekspertyz, które sporządziła wraz z A. Pacześnik, M. Cześnikiem, P. Bilską-Marek (*Mapping the Liberal Milieu In Poland*, Warszawa-Wrocław 2012 oraz *Liberal Parties In Poland. The Final Report*, Wrocław-Warszawa 2012).

Pani Doktor była promotorem 30 prac licencjackich, a także promotorem pomocniczym w dwóch przewodach doktorskich dr Mateusza Zielińskiego (postępowanie w latach 2016-2018 na podstawie rozprawy pt. *Przemiany cywilizacyjne a nowe formy aktywności politycznej w parlamentarnej kampanii 2015 roku*, promotor prof. R. Alberski) oraz w trwającej procedurze od 2016 roku mgr Przemysława Gruca (tytuł rozprawy: *Przestrzenny aspekt rywalizacji Platformy Obywatelskiej i Prawa i Sprawiedliwości w wyborach do Sejmu w latach 2005-2015*, promotor prof. D. Skrzypiński). Jest to praca bardzo odpowiedzialna, wymagająca dużego zaangażowania, ale także fakt powołania Pani Doktor przez Radę Wydziału do pełnienia funkcji promotora pomocniczego świadczy o dużym zaufaniu, jakim darzą Habilitantkę nie tylko starsi stopniem koledzy, ale również młode

osoby rozpoczynające swoją ścieżkę naukową. Jest to niewątpliwie dowód kompetencji zarówno naukowych, jak i społecznych Pani dr Marzeny Cichosz.

Rozprawa habilitacyjna – osiągnięcie naukowe wskazane jako podstawa do wszczęcia procedury nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Doktor Marzena Cichosz przedstawiła jako podstawę do ubiegania się o stopień naukowy doktora habilitowanego osiągnięcie naukowe w postaci cyklu publikacji powiązanych tematycznie pt. *Strategie zbiorowych i indywidualnych aktorów politycznych na polskim rynku wyborczym*. Na wstępie zaznaczyć należy, iż wskazane artykuły stanowią o konsekwentnym rozwoju badawczym Habilitantki i dojrzałości metodologicznej. Pani Doktor zaprezentowała do oceny cykl artykułów, które są bezwzględnie powiązane ze sobą zarówno w kontekście problemów badawczych, jak i zastosowanej metodologii.

Cykl składa się z trzech części i obejmuje publikacje z lat 2002-2011, dotyczące przede wszystkim realizowanych strategii w trakcie kampanii wyborczych tak do samorządu terytorialnego (2002, 2006, 2010 r.), jak i parlamentu krajowego (2007 i 2011 r.), Parlamentu Europejskiego (2009 r.) oraz wyborów prezydenckich z lat 2005 i 2010. Wybór kampanii wyborczych jest nieprzypadkowy, gdyż Autorka jako klucz metodologiczny przyjęła dwie przesłanki. Po pierwsze, zmianę charakteru struktury podziałów politycznych, bowiem na znaczeniu stracił podział postkomunistyczny, co stworzyło szansę kształtowania się i pozycjonowania nowych podziałów w oparciu zarówno o „starych” jak i „nowych” aktorów politycznych. Po drugie, w pierwszej dekadzie XXI wieku zmianie uległa struktura podmiotowa rynku politycznego w Polsce, a tym samym powstały nowe organizacje polityczne, które zdominowały rywalizację polityczną (PO i PiS). W tej perspektywie najbardziej interesująco zarysowały się badania Pani dr M. Cichosz dotyczące małych podmiotów, które działały przede wszystkim w celu przełamania dominacji PO i PiS, ale także by zaistnieć lub przetrwać na rynku politycznym.

Można zauważyć (pomijając oczywiście szczegółowe pytania badawcze zawarte w konkretnych analizach), że w perspektywie ogólnej zbioru przedstawionego do recenzji w procedurze habilitacyjnej, zarysowują się dwie perspektywy. Pierwsza z nich dotyczy

pojawienia się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, które wpływają zarówno na aktorów politycznych, jak i stosowane przez nich strategie polityczne. Należą do nich pytania o uwarunkowania demograficzne, czynniki ekonomiczne, prawne, dotyczące systemu politycznego, czy wreszcie samych aktorów politycznych. Drugi obszar związany jest stricte z decyzjami strategicznymi poszczególnych uczestników gry politycznej, tj. obranych celów ich realizacji w okresie kampanii wyborczej w stosunku do elektoratu, czy też względem konkurencji politycznej i ewentualnego uczestnictwa w sprawowaniu władzy. Analizując natomiast szczegółowo osiągnięcie naukowe wskazane jako podstawę starania się o stopień naukowy doktora habilitowanego przez Panią doktor Marzenę Cichosz należy podkreślić, iż ogólne pytania badawcze znalazły swoje szczegółowe odzwierciedlenie w trzech częściach cyklu przedstawionego do recenzji.

Autorka w swoich publikacjach wykorzystała przede wszystkim badania empiryczne poprzez zastosowanie różnych metod badawczych, jakościowych i ilościowych, zarówno w postaci indywidualnych wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z poszczególnymi przedstawicielami świata polityki, obserwacji, ale także analizy danych zastanych. Wykorzystane metody badawcze są dominujące dla podejścia indukcyjnego, co jednak nie ograniczyło zastosowanych metod badawczych, bowiem Pani Doktor korzystała także z całej gamy dostępnych metod w naukach o polityce, takich jak: analiza systemowa, analiza instytucjonalna, analiza zawartości materiałów wyborczych i różnego rodzaju komunikatów, metoda behawioralna, czy też heurystyczna.

Część pierwsza składa się z trzech artykułów i zawiera rozważania teoretyczne. W jej skład wchodzi takie publikacje, jak: *Barьеры доступа к рынку политическому в Польше* (w: K. Kowalczyk, red. *Partie i system partyjny III RP*, Toruń 2011, ss. 291-306), *Pozycjonowanie oferty na rynku politycznym* (w: M. Cichosz, D. Skrzypiński, *Segmentacja, targeting, pozycjonowanie na rynku politycznym*, Wrocław 2014, ss. 129-144) oraz *Wizerunek lidera politycznego* (w: M. Jeziński, red., *Marketing polityczny w poszukiwaniu strategii wyborczego sukcesu*, Toruń 2004, ss. 78-92). Artykuły te można z całą pewnością uznać za teoretyczne wprowadzenie do dalszej części dorobku. Habilitantka wykazała się w nich znajomością nie tylko podstawowych kategorii, ale także umiejętnością adaptacji na potrzeby nauk o polityce pojęć z zakresu marketingu ekonomicznego. Niewątpliwie stanowi to dość znaczny wkład w dyscyplinę nauki o polityce i administracji. Co więcej, Pani Doktor oprócz umiejętnego zastosowania teoretycznych kategorii wskazuje na funkcje i typy barier dostępu do rynku politycznego w Polsce, opisuje zjawisko tzw. triady marketingowej (szczególnie części

pozycjonowania ofert na rynku politycznym, co w literaturze przedmiotu jest zjawiskiem nowym) i wreszcie charakteryzuje pojęcie wizerunku polityka, jego komponenty i proces kreowania. Jak już wcześniej podkreślałam jest to część teoretyczna doskonale wprowadzająca do dalszych rozważań empirycznych.

W części drugiej znalazły się teksty dotyczące strategii aktorów zbiorowych (komitetów wyborczych) na rynkach wyborczych. Habilitantka podjęła decyzję, że w jej skład wejdą następujące publikacje: *Pozycjonowanie wyborczej oferty partii politycznych jako mechanizm strategiczny* (w: R. Alberski, R. Solarz, red., *Wybory do Parlamentu Europejskiego w 2009 roku w okręgu dolnośląsko-opolskim. Uwarunkowania kształtowania strategii wyborczych*, Wrocław 2011, ss. 85-106), *Czterobarwne układanki. Podsumowanie strategii podmiotów politycznych w wyborach do sejmików województw w 2010 r.* (w: R. Alberski, M. Cichosz, K. Kobielska, red., *Gra o regiony. Wybory do sejmików województw w 2010 r.*, Wrocław 2013, ss. 313-330), *Profesjonalizacja działań aktorów politycznych na przykładzie wyborów samorządowych we Wrocławiu* (w: S. Michałowski, A. Pawłowska, red., *Samorząd lokalny w Polsce. Społeczno-polityczne aspekty funkcjonowania*, Lublin 2004, ss. 160-168), *Strategie aktorów politycznych i organizacja kampanii przed wyborami samorządowymi w 2006 r.* (w: R. Alberski, red. *Wybory samorządowe na Dolnym Śląsku w 2006 roku. Wzorce rywalizacji na lokalnych systemach politycznych*, Wrocław 2008, ss. 111-156), *Polskie Stronnictwo Ludowe w wyborach parlamentarnych 2007 roku* (w: M. Jeziński, red., *Wybory parlamentarne 2007. Marketing polityczny, media, partie*, Toruń 2012, ss. 237-245). Ułożenie artykułów tworzy spójną całość prezentującą realizowane przez aktorów politycznych strategie na różnych arenach rywalizacji, tak ogólnopolskiej, jak i regionalnej oraz lokalnej. Analiza badań Pani dr Marzeny Cichosz jednoznacznie wskazuje na wpływ zróżnicowanych uwarunkowań na efekty zastosowanych strategii. Pani Doktor trafnie podkreśla konieczność wykorzystywania różnorodnych strategii gry politycznej i wyborczej w celu osiągnięcia różnorodnych celów. Konsekwencją jest wskazanie przez Panią M. Cichosz konieczności holistycznego traktowania adresata strategii: musi ona trafić zarówno do elektoratu, koalicjanta, rywala politycznego czy interesariusza. Większość zawartych w tej części artykułów stanowi opracowania porównawcze. Wyjątkiem jest tylko publikacja poświęcona jednemu zbiorowemu aktorowi politycznemu – Polskiemu Stronnictwu Ludowemu i jego strategii wyborczej w 2007 roku, bowiem w tym wypadku ugrupowanie posłużyło się wyjątkową strategią jaką jest strategia specjalisty rynkowego.

Ten fragment dorobku zasługuje na szczególną uwagę, bowiem wskazuje na niezwykle kompetencje badawcze Habilitantki. Dojrzałość metodologiczna, która uwydatniona została w części teoretycznej, w tej znalazła swoje empiryczne zastosowanie. Można stwierdzić, że jest to dość rzadko spotykana cecha badacza, pozwalająca na wyciągnięcie kompleksowych wniosków wynikających zarówno z gruntownej wiedzy teoretycznej, która została sprawdzona przez badania empiryczne. Wynikające z tego doświadczenie pozwoliło Pani Doktor na daleko posunięte wnioski dotyczące obecności, funkcjonowania czy wreszcie stosowania strategii politycznych przez aktorów zbiorowych. Nader interesująco zarysował się tutaj wątek dotyczący barier dostępu do rynku wyborczego. Przy czym Autorka podkreśliła funkcjonowanie barier bezwzględnych i względnych w dostępie do rynku politycznego i na tym tle analizowała strategie aktorów politycznych. W tych fragmentach uwidacznia się nie tylko rzetelny warsztat politologa, ale przede wszystkim wielka pasja badawcza Habilitantki.

Uzupełnieniem i dopełnieniem części poświęconej aktorom zbiorowym na rynku wyborczym jest kolejna odsłona cyklu publikacji pt. „*Politycy na rynku wyborczym, czyli o personalizacji kampanii wyborczej*”. Znalazło się tutaj 6 artykułów: *Strategie kreowania wizerunków kandydatów w prezydenckiej kampanii wyborczej w 2010 r.* (w: J. Okrzesik, W. Wojtasik, red., *Wybory prezydenckie 2010*, seria: *Polskie wybory*, Katowice 2011, ss. 155-172), *Przemiana w herosa. Kreowanie wizerunków polskich polityków* (w: A. Kasińska-Metryka, M. Gołoś, red., *Mity i stereotypy w polityce. Przeszłość i teraźniejszość*, Toruń 2010, ss. 365-377), *Mr Hyde. Kreowanie negatywnego wizerunku rywala na przykładzie wyborów parlamentarnych 2011 r. w Polsce* (w: A. Turska-Kawa, W. Wojtasik, red., *Wybory parlamentarne 2011*, Katowice 2012, ss. 133-149), *Strategie wyborcze w kampanii samorządowej 2010 r.* (w: D. Skrzypiński, *Rywalizacja o prezydenturę w miastach Dolnego Śląska*, Wrocław 2012, ss. 175-216), *Wizerunek szyty na miarę... o kreacjach dolnośląskich liderów rynku w kampanii samorządowej 2010 r.* (w: A. Kasińska-Metryka, P. Olszewski, red., *Forma czy treść? Rzec o wizerunku w życiu społecznym i politycznym*, Toruń 2012, ss. 233-247), *Rywalizacja w warunkach monopolu, na przykładzie wyborów prezydenckich we Wrocławiu* (w: A. Kasińska-Metryka, K. Katowska-Pedrycz, red., *Socjotechnika w polityce. Wczoraj i dziś*, t. 2, Kielce 2009, ss. 21-30). W tej części analizy dotyczące kreowania wizerunku polityka przy uwzględnieniu przez Panią Doktor takich czynników, jak wpływ otoczenia, sposób kreowania negatywnego wizerunku konkurenta czy wreszcie wskazania typów wizerunków liderów politycznych. Na szczególną uwagę w tej części zasługuje w

mojej opinii właśnie ten ostatni komponent analiz. Bowiem wskazanie na funkcjonowanie różnych typów wizerunków, metody i możliwości ich kreowania m. in. poprzez odwoływanie się do obecnych w społeczeństwie stereotypów, wzorców kulturowych jest bardzo skuteczne. Niewątpliwie ma znaczenie także dla zbiorowych aktorów politycznych często będących zapleczem dla lidera. Jak słusznie zauważa Pani Doktor wizerunek indywidualny jest ściśle powiązany z realizacją celów strategicznych zaplecza polityka, czyli najczęściej aktora zbiorowego. Jest to nieco odmienne postrzeganie kształtowania wizerunku polityka niż upowszechnione w literaturze przedmiotu.

Wszystkie zaprezentowane do oceny artykuły stanowią powiązany ze sobą cykl publikacji pod względem merytorycznym, metodologicznym i w obszarze zagadnień tej samej przestrzeni zainteresowań badawczych.

Konkluzja

Pani doktor Marzena Cichosz jest badaczką o ugruntowanej pozycji w środowisku politologów. Jej dorobek naukowy pod względem ilościowym znacznie przewyższa osiągnięcia części osób ubiegających się o stopień naukowy doktora habilitowanego. Ta konstatacja jest o tyle istotna, że w zalewie wniosków o nadanie stopnia doktora habilitowanego pojawiają się także takie, które jako osiągnięcie naukowe będące podstawą procedowania wskazują cykl artykułów w ilości 5-7, w tym część napisaną we współautorstwie. W przypadku Habilitantki mamy do czynienia ze znacznym przekroczeniem tej liczby. Jednak to nie ilość publikacji świadczy o kompetencjach naukowych Marzeny Cichosz. Bowiem ich odzwierciedleniem jest zwarta i logiczna całość osiągnięcia naukowego będąca konsekwencją wielu lat badań i analiz. Tym samym nie mam najmniejszych wątpliwości, że dokonania Habilitantki spełniają zarówno formalne, jak i merytoryczne kryteria przewidziane ustawą o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Zakres zainteresowań badawczych, poziom samoświadomości metodologicznej i dojrzałości warsztatowej oraz bezdyskusyjny fakt kumulacji wiedzy i własnego dorobku zasługują na uwieńczenie stopniem naukowym doktora habilitowanego nauk społecznych w zakresie nauk o polityce i administracji.

